

Изложба „Ужичка република“ у Берлину

После приказивања заједничке изложбе Историјског музеја Србије и Музеја устанка 1941. из Титовог Ужица о легендарној Ужичкој републици, у већем броју социјалистичких земаља, у прошлој години је и становништво главног града Немачке Демократске Републике имало прилике да види ову изложбу. Ова чињеница још једном подсећа на то да се међу историјским музејима социјалистичких земаља већ низ година остварује врло жива сарадња у области науке и културе. Захваљујући томе, велики број људи се упознаје са значајним моментима из прошлости пријатељских народа: с њиховом историјском и културном традицијом. Упознавањем и популаризацијом историјских знања и искустава музеји истовремено потпомажу и савремене процесе упознавања и дубљег међусобног разумевања у оквиру социјалистичких држава.

У раду историјских музеја, посебно у вези с овако значајним циљевима, истичу се збирке и изложбе које обрађују теме од изузетног значаја за међународну сарадњу партнера, који се труде да их изузетним ангажовањем реализују. У непосредној сарадњи између Музеја за немачку историју из Берлина и Историјског музеја Србије из Београда постигнути су високи квалитети гостујућих изложби везаних за националне и емоционалне циљеве, и то још од 1972. године. Изложбом „Ужичка република“ поново је постигнут значајан високи ниво. Историја херојске борбе антифашиста оставља до данашњих дана незаменљив утисак на срца и сећања људи. Поштовањем и дивљењем које је стално присутно, прате се трагови живота и деловања често безимених бораца преко сачуваних предмета у музејима.

Изложбу је отворио генерални директор Музеја за немачку историју проф. др Волфганг Хербст, 2. јула 1986, а приказивана је до 24. августа.

Приликом представљања изложбе јавности Берлина, радни колектив су заступали директор Историјског музеја Србије Гојко Лаћевић и директор Музеја устанка 1941. из Титовог Ужица, Миливоје Маринковић, као и Павле Стојковић и Јелена Ристановић.

Међу значајним гостима отварању су присуствовали сарадници Централног комитета Јединствене социјалистичке партије Немачке, државни секретар за високо и усмерено образовање НДР, др Гинтер

* Сарадници Музеја за немачку историју у Берлину, НДР.

Бернхард и главни начелник Министарства за иностране послове, проф. др Зигфрид Бок. Срдачно је поздрављен амбасадор СФРЈ Љубомир Мајерић.

Том приликом дошло је до пријатељског сусрета с Елеонором Штајмер, првим опуномоћеним амбасадором НДР у Југославији, једном од кћери Вилхелма Пика, првог председника Немачке Демократске Републике, која је низ година била на дипломатским дужностима.

Међу првим посетиоцима изложбе нашли су се бројни представници научних институција из области историје и културе.

У своме поздравном говору, Гојко Лађевић је истакао значај сарадње оба музеја и увео присутне у проблематику приказане теме. Објаснио је најзначајније догађаје устанка и легендарне партизанске републике, вођство Комунистичке партије, на челу са Јосипом Брозом Титом; народноослободилачку борбу; организацију партизанских борби за ослобођене територије; изградњу политичког, привредног и друштвеног живота на ослобођеној територији; репресалије; пад Ужичке републике и њен историјски значај.

Изложба је организована у пространом фоајеу Музеја домаћина и простирала се на површини од 500 m². Музејски експонати су аранжирани на помагалима Музеја за немачку историју, која су експонатима прожула хармоничан и естетски оквир. Децентан колорит, одређен је у Београду, и техничка обрада плоча, решење простора у Берлину, као и светлосна решења, одговарали су садржини изложбе и с њом чинили врло успешно јединство.

Садржина изложбе је била подељена у следеће тематске целине: фашистичка окупација Југославије и почетак партизанских борби; устанак и ослобођење ужичке територије; живот на ослобођеној територији; култура на ослобођеној територији; политика одмазде фашиста против Републике и њен слом. Појединачне тематске целине су биле прегледно и дидактички осмишљене и реализоване, чиме су неупућеним посетиоцима поруке саопштене без тешкоћа. Документарни материјал, уметнички и остали ликовни објекти као и решење поставке чинили су јединствену целину.

Број изложених експоната био је одређен фактором иностраног посетиоца. Као поента свих успешно решених аспеката деловао је на овдашње посетиоце тематски комплекс о учешћу немачких антифашиста у народноослободилачкој борби југословенских народа.

Често се могло видети како посетиоци са највећом пажњом проучавају сваки појединачни документ, сваку чињеницу о немачком учешћу у народноослободилачком покрету Југославије. Првих дана по отварању изложбе били су то чак и сарадници Музеја за немачку историју, нарочито научни сарадници из одељења немачке историје 1917—1945. Они су се упознали са до тада непознатим историјским чињеницама, које су евидентирали у своју научну документацију. У вези с тим наводимо примере: немачки војник Аугуст Хегел, који је после позива Централног комитета КПЈ, упућеног немачкој и италијанској армији, пришао партизанима октобра 1941. и у

борби за Краљево погинуо. Нарочито упечатљив је пример породице Томаса Девалда из Земунa, која је била укључена у југословенску радничку партију и која је, борећи се у партизанском покрету, жртвовала своје животе.

До сада је био непознат храбар чин војника Јозефа Шулца, који се успротивио да 19. јула 1941. учествује у стрељању заробљених југословенских партизана већ је пошао у смрт са својим класним друговима.

Поред ових храбрих дела појединаца антифашиста, изложба је упознала посетиоце с оснивањем чете Немаца у оквиру народно-ослободилачке војске на територији Хрватске, која је формирана по одлуци штаба II корпуса народноослободилачке војске Хрватске. Чета се борила под именом „Ернста Телмана“.

Једна карта је објашњавала борбени пут и места борбе у пограничним крајевима према јужној Мађарској.

Видећи овај пример, грађанин НДР се и нехотице подсетио да су се комунисти и антифашисти најразличитијих земаља раме уз раме борили против фашизма у Шпанији у батаљону „Ернст Телман“. Приликом посете изложби припадника Официрске школе војних снага НДР, која носи исти назив „Ернст Телман“, дошло је до узбудљивих разговора и присећања на историјску аналогију. Како се 1986. године славила 100-годишњица рођења Ернста Телмана, мисли грађана су биле упућене на све оно што се везује уз овога великог револуционара. Ученици официрске школе народне војске, захваљујући неговању традиције везане уз водећу личност немачког и међународног радничког покрета, нарочито за његове способности у вођењу оружане борбе, нашле су изузетно интензивну везу за прилаз Ужичкој републици. Они су осталим друговима официрске школе пренели утиске са ове изложбе.

Дејство изложбе на посетиоца било је изузетно појачано излагањем уметничких дела, која су систематски унета у целокупан ток изложбе. Она су најчешће имала функцију и одреднице — мота — одређене теме, па су и поред атрактивности зрачила поруком и емоцијом. Примера ради једна група посетилаца је обрадила презентирану историјску тему преко уметничких дела, која су се као објекти у низу, аналогно црвеној нити, провлачиле кроз садржину и просторну презентацију. Узмимо као пример тему „Живот на ослобођеној територији“: на 14 паноа, претежно путем дводимензионалног материјала приказане су саобраћајне везе, одржани митинзи, развој револуционарних органа власти на разним нивоима, израда оружја и друго. Улогу објекта интеграције свега тога и овде је имало ликовно дело. Уљана слика ведрога колорита „Партизани и народ“ Борба Андрејевића-Куна симболизовала је моралну и стварну заједницу наоружаних бораца и становника Републике.

Уметничка дела су била у оптичкој вези с осталим предметима преко централних позиција, чиме су усмераване и постигнуте сасвим одређене асоцијације. Поред овога, млади посетиоци су посебно истицали музејским педагозима колико их узбуђује посматрање

оружја југословенских бораца везаног за одређене личности. Ово их је навело на размишљање о неопходности одбрамбене спремности своје социјалистичке домовине. Некадашња учесница немачког покрета отпора Ели-Клајнер-Ројтер записала је следеће речи у књигу посетилаца: „Изложба о борби против немачких фашиста у Југославији је изванредна“.

Уколико учесници будућих гостујућих изложби у следећим годинама желе да коментаришу извесне језичке финесе или израду научних помоћних материјала — првенствено карата — могли би се навести мањи недостатци, пре свега, естетски. Међутим, ван сваке сумње је, успех реализоване гостујуће изложбе и у вези с тим целокупна сарадња.

Колектив Музеја за немачку историју захваљује се најсрдачније југословенским колегама.

Превела Љиљана Константиновић